

Rozdział 15

Bolesławiec jako produkt turystyczny

Witold Hermaszewski

Studenckie Koło Przewodników Sudeckich we Wrocławiu

Cytuj jako: Hermaszewski, W. (2023). Bolesławiec jako produkt turystyczny. W: T. Lesiów (red.), *Doskonalenie jakości usług przewodnickich w dobie pandemii* (s. 249-261). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Streszczenie: Bolesławiec jest miastem powiatowym, o średniowiecznym rodowodzie, położonym 50 km od granicy z Niemcami. Nie ma w nim wspaniałych zabytków sztuki. Miasto od stuleci produkowało ceramikę wysokiej jakości. Miejscowe wytwórnie przeszły na ręczne zdobienie i bardzo urozmaicone kształty. Zorganizowane wycieczki mogą je zwiedzać, jednocześnie kupując wyroby na miejscu. W celu popularyzacji miejscowych wytwórni organizowane są corocznie kilkudniowe Bolesławieckie Święta Ceramiki, na które przyjeżdżają liczni wystawcy i tysiące turystów. Towarzyszą temu parady glinoludów oraz liczne imprezy kulturalne. Dzięki temu miasto odwiedzają kolejni turyści. Miasto wykorzystano jako atrakcję turystyczną najdłuższy kamienny most kolejowy na Śląsku, który jest łatwo dostępny i podświetlony. Sporą atrakcją jest gotycka sala ślubów w ratuszu, o niezwykle rzadkim w Polsce sklepieniu cyrklowo-żebrowym.

Słowa kluczowe: Bolesławiec, manufaktura ceramiki, wiadukt kolejowy, sklepienie cyrklowo-żebrowe, parada glinoludów, święto ceramiki, grób rosyjskiego marszałka Kutuzowa z 1813 r.

JEL Classification: Z32

Bolesławiec to powiatowe miasto, o średniowiecznym rodowodzie, położone na Dolnym Śląsku niedaleko granicy z Niemcami. Zamieszkuje je 38 852 (2019 r.) mieszkańców. Najstarsze ślady człowieka z tamtych okolic pochodzą z późnego paleolitu, tj. ok. 10 000 lat p.n.e.

Bolesławiec leży na Jedwabnym Szlaku; w średniowieczu w celu zabezpieczenia przejazdu przez rzekę Bóbr powstał gród, a potem miasto. W 1251 r. Bolesław Rogatka lokował miasto na prawie magdeburskim. Politycznie do 1392 r. Bolesławiec należał do księstwa świdnicko-jaworskiego. Potem przeszedł pod koronę czeską (Bachmiński, 1970, s. 7-14). W czasach średniowiecza miasto zostało otoczone murami. Do dnia dzisiejszego zachował się średniowieczny układ ulic.

Znaczące dochody Bolesławca pochodziły z produkcji znakomitego piwa i handlu. W okolicach były też ubogie złoża złota.

W 1429 r. miasto zajęli Husyci, po panicznej ucieczce bogatych mieszczan, głównie niemieckiego pochodzenia. Miasto zapłaciło 900 kóp groszy praskich i oddało zakładników. Po upadku husytyzmu nastąpiła szybka odbudowa. W 1435 r. zanotowano budowę mostu przez Bóbr. W 1432 r. ruszyła odbudowa kościoła parafialnego. Miasto bogaciło się przez kolejne dziesięciolecia, a władze pozwalały sobie na wiele kroków osłabiających władzę namiestnika królewskiego.

Znaczącym momentem w rozwoju Bolesławca było zbudowanie połączenia kolejowego do Legnicy i Zgorzelca. Linia od początku istnienia była ważnym szlakiem transportowym dla gospodarki – nie tylko samego Bolesławca, ale całego Śląska.

Celem pracy jest wykazanie walorów turystycznych i krajoznawczych miasta oraz ocena, które z nich miasto wykorzystuje w pełni, a które są słabo wykorzystane, a mogą lepiej promować miasto.

15.1. Wiadukt i most kolejowy

Położenie topograficzne starego miasta, na skraju którego zbudowano dworzec, wymusiło budowę monumentalnego mostu kamiennego nad doliną rzeki Bóbr. Ten zabytek techniki powstał w latach 1845-1846. Jest to kamienna, bardzo wysoka budowla, która sama w sobie jest sporą atrakcją turystyczną (fot. 15.1-2).

Rzeka płynąca przez Bolesławiec nie jest duża i głęboka. Jednak średnio co 50 lat występują olbrzymie wezbrania, tzw. powodzie świętojańskie. Aby przepuścić falę wezbraniową, nie zbudowano długiego nasypu, zagrożonego rozmyciem, tylko 35-przęsłowy wiadukt zakończony mostem. Nad rzeką przepusty mają 15 i 11,5 m szerokości. Pozostałe mają 5,65 m. Projektantem był Fryderyk Engelhardt Gansel. Wiadukt wykonano z miejscowego białego piaskowca. Pracowało przy jego budowie 600 robotników, a 3000 znalazło zajęcie w ramach współpracy. Na jego otwarciu w 1846 r. obecny był król Prus Fryderyk Wilhelm IV. Wiadukt jest dwutorowy, nadwieszono na nim trakcję elektryczną.

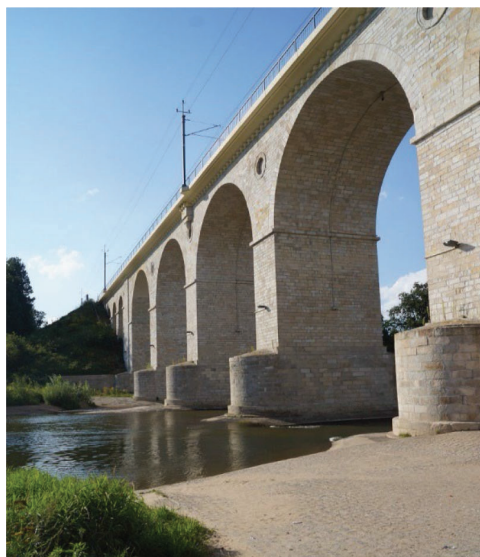
10 lutego 1945 r. wycofujące się wojska niemieckie wysadziły w powietrze jedno z przęseł nad rzeką oraz trzy sklepienia wiaduktu. W 1947 r. most został odbudowany. Na pamiątkę wmurowano kamienną tablicę o treści: *Most przez rzekę Bóbr został zbudowany w roku 1846, okupanci hitlerowscy zniszczyli w roku 1945. Filar ten oraz i 3 sklepienia odbudował w roku 1947 Oddział Wrocławski Państwowego Przedsiębiorstwa Robót Komunikacyjnych pod nadzorem Zarządu Odbudowy Kolei Państwowych w Katowicach* (fot. 15.3).

Treść tablicy zawiera znaczący błąd. Do konferencji w Poczdamie w 1945 r. cały Dolny Śląsk należał do Niemiec, nie można mówić więc o okupantach hitlerowskich dla ówczesnych terytoriów III Rzeszy.

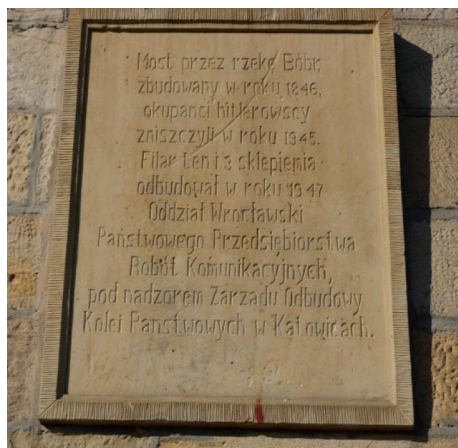
Fot. 15.1. Południowy widok mostu od strony starego miasta
Photo 15.1. South view of the bridge from the old town

Źródło/ Source: fotografia własna/ own photo.

Fot. 15.2. Filary nad rzeką Bóbr/ Filary nad ulicą miejską
Photo 15.2. Pillars on the Bóbr River/ Pillars above the street

Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

Fot. 15.3. Tablica pamiątkowa na odbudowanym filarze

Photo 15.3. A commemorative plaque on the rebuilt pillar

Źródło/ Source: fotografia własna/ own photo.

W latach 2006-2009 most przeszedł gruntowną odnowę. Filary zostały wypiaszkowane, torowisko i trakcję przebudowano, aby pociągi mogły osiągać prędkości do 160 km/h. Po obu stronach dodano pomosty obsługowe dla ludzi. Na filarach zawieszono 58 lamp kompaktowych, zapewniających nocne podświetlenie, tzw. podświetlenie dyskretne.

Zwiedzanie na poziomie gruntu jest łatwo dostępne. Wzdłuż wiaduktu do samej rzeki prowadzi szeroka ścieżka. Po jej lewej stronie widać groble dawnych stawów rybnych. Na części terenów zbudowano skatepark i trasy spacerowe. Przy wiadukcie nie ma wysokiej roślinności, dzięki czemu można podziwiać cały obiekt.

15.2. Ratusz i gotycka sala ślubów

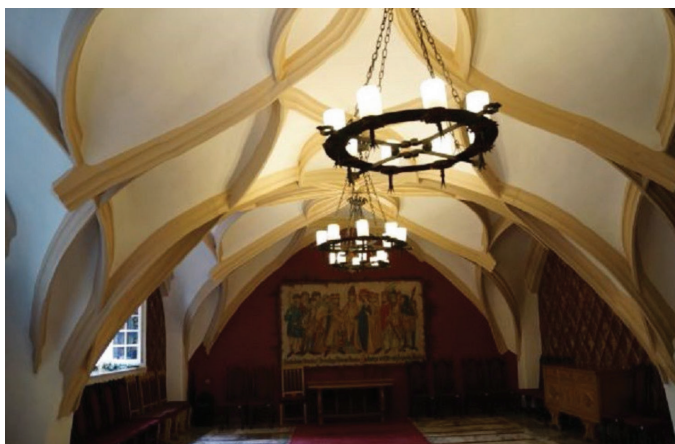
W 1340 r. miasto wykupiło przywilej wójtowski i zastąpiło go władzą burmistrza. Murowany ratusz w Bolesławcu istniał już XIV wieku, ale spłonął podczas najazdu husytów. W 1432 r. wzniesiono nowy. Wzmianki z początku XVI wieku mówią o lochach pod wieżą, więc mogła ona powstać jeszcze w XV wieku.

W latach 1524-1535 ratusz przebudowano według planów Wendela Roskopfa (Bachmiński, 1970, s. 86-90), budowniczego ze strzeczy łużycko-saskiej. Salka z parteru o wymiarach 10,5 x 7 m jest bezspornie jego dziełem. Nakrywa ją sklepienie cyrkłowo-żebrowe (fot. 15.4-7). Jest ono niezwykle rzadkie w Polsce. Występuje jeszcze tylko w ratuszu we Lwówku Śląskim, na zamku Grodziec. Jest ono bardzo malownicze i prezentuje się okazale w porównaniu do innych sklepień gotyckich. Pełni tylko funkcję dekoracyjną. Podczas pożaru w ratuszu we Lwówku Śląskim w 1945 r., w jednej z sal parteru, gdzie znajduje się sklepienie cyrkłowo-żebrowe, odpadły wszystkie łukowe żebra, ale całe sklepienie nie zawaliło się.

Fot. 15.4. Widok obecnej sali ślubów

Photo 15.4. View of the current wedding hall

Źródło/ Source: fotografia własna/ own photo.

Fot. 15.5. Pole centralne sklepienia

Photo 15.5. Central field of the vault

Źródło/ Source: fotografia własna/ own photo.

Fot. 15.6-7. Narożnik sklepienia oraz filar środkowy

Photo 15.6-7. The corner of the vault and the central pillar

Ze względu na nietypowy, przenikający się wzajemnie układ żeber oraz ich końcówki wystające do wnętrza sali całe sklepienie robi niezwykle wrażenie plastyczne. Zabytek tak rzadko występujący w Polsce powinien być przedstawiany jako atrakcja turystyczna. Wolor ten nie jest wykorzystany przez miasto. Jedynie na tablicy opisującej ratusz jest wzmianka o sali ślubów i w Internecie umieszczono panoramę wnętrza, obok innych ciekawych widoków z miasta.

15.3. Dekoracje miasta

Na wjeździe do miasta ze wszystkich kierunków, wewnątrz pola rond drogowych, wystawiono powiększone wyroby ceramiczne z typowymi dla Bolesławca zdobieniami (fot. 15.8-11).

Fot. 15.8-9. Rondo z wielkimi dzbanami (zdjęcie pokazujące skalę dekoracji)

Photo 15.8-9. Roundabout with huge jugs; Photos showing the scale of the decoration

Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

Motywfów ceramiki bolesławieckiej użyto również w Rynku w okresie Bożego Narodzenia.

Fot. 15.10-11. Podświetlana ławka w Rynku w okresie zimowym; Słup ogłoszeniowy

Photo 15.10-11. Illuminated bench at the Market Square in winter; Advertising column

Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

15.4. Manufaktury ceramiki i ich zwiedzanie

Już w XII wieku odkryto w okolicach Bolesławca pokłady glinki ceramicznej. Najstarsza wytwórnia istniała od XVI do połowy XVII wieku. Produkowano w niej szkliwione naczynia, figurki oraz kafle piecowe. W XIX wieku działało w mieście 15 garncarni. Wprowadzono wówczas zdobienie miękkimi stemplami. Motywy gałązek, kwiatów, łuków i krążków zdobyły uznanie wśród użytkowników w Niemczech i za granicami.

Okoliczna glina zawiera sporo tlenków glinu i krzemu. Po wypaleniu ceramika uzyskuje brązowy kolor. Stąd też pojawiła się nazwa dla ceramiki bolesławieckiej „brązowe naczynia”. Były one dobrej jakości, dlatego też od XIX wieku były popularne w Prusach, Saksonii, na ziemiach polskich i w Rosji. Naczynia dobrze nadawały się na przechowywanie żywności, w tym do kiszenia kapusty i ogórków. W 1753 r. wykonano tzw. wielki garniec na 2000 l o wysokości 2 m. Stał on w miejscowym muzeum do 1945 r. Obecnie prezentuje się jego kopię.

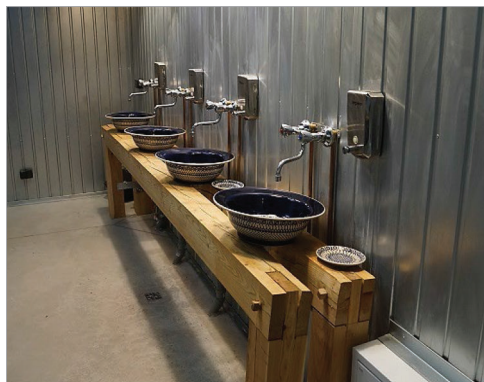
Dość dobrze historię produkcji ceramiki pokazano w Muzeum Miejskim w dziale historii miasta.

Po 1989 r. powstały prywatne manufaktury, które do dziś produkują ceramikę użytkową i dekoracyjną. Tajemnicą producentów jest skład szkliva, które nie kruszy się w kuchenkach mikrofalowych. Przy każdej wytwórni jest sklep przyzakładowy oferujący końcówki serii produkcyjnych. Zlecenia zawsze wykonywane są z lekką nadwyżką na wypadek strat technologicznych i nieudanych sztuk. Ponadkontraktowe wyroby trafiają wówczas na regały sklepów przyzakładowych. Do wytwórni przyjeżdżają całe autokary z wycieczkami. Dzielone są one na podgrupy. Pierwsza zwiedza produkcję, druga robi zakupy w sklepie przyzakładowym. Potem jest odwrotnie. Naczynia cieszą się wielkim zainteresowaniem zwiedzających. Kupowane są na użytek własny i na prezenty dla krewnych i znajomych.

Również na terenie Niemiec, w głębi kraju, można spotkać wyroby z Bolesławca w sklepach z pamiątkami i ceramiką. W tamtych placówkach ceny na etykietach są bardzo podobne jak w sklepie przyzakładowym w samym Bolesławcu. Z tą różnicą, że tam płaci się w euro, a w Polsce w złotych. Przy tak znaczącej różnicy wartości nie zdziwiło mnie zdarzenie, gdy przyjechały dwie żony oficerów z głównej kwatery NATO z Brukseli. Owe panie zapełniły cały bagażnik zakupionymi wyrobami z ceramiki, produktami wypełniono także tylne siedzenia – sięgały one po sufit całkiem dużego samochodu osobowego.

Z ceramiki wykonane są nawet umywalki przy sklepie (fot. 15.12-13).

Zwiedzanie obejmuje wszystkie etapy produkcyjne. Zwiedza się dział formowania, wstępne wypalanie, malarnię, szklwienie i wypalanie końcowe (fot. 15.14-19).

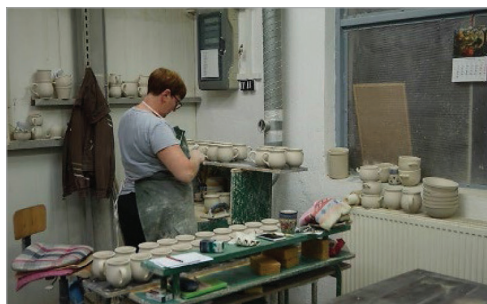
Fot. 15.12-13. Umywalki w toalecie przy sklepie/ Umywalka z ceramiki zakładowej
 Photo 15.12-13. Sinks in the toilet next to the store/ Washbasin made of in-house ceramics

Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

Fot. 15.14-15. Katalog wyrobów Smoleński i Zwierz
 Photo 15.14-15. Product catalogue Smoleński i Zwierz

Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

Fot. 15.16. Formowanie. Doklejanie uszek do dzbanków
 Photo 15.16. Forming. Attaching handles to jugs

Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

Fot. 15.17. Malarnia. Dekorowanie ręczne stemplami z gąbki
Photo 15.17. Paint shop. Hand-made decoration with sponge stamps

Źródło/ Source: fotografia własna/
own photo.

Fot. 15.18. Wyroby po wypaleniu końcowym
Photo 15.18. Products after final firing

Źródło/ Source: fotografia
własna/ own photo.

Fot. 15.19. W sklepie przykładowym
Photo 15.19. In the factory store

Źródło/ Source: fotografia własna/
own photo.

15.5. Święto ceramiki

Jest to coroczna kilkudniowa impreza popularyzująca wyroby miejscowych producentów. Cały rynek zajęty jest przez stoiska sprzedające ceramikę oraz inne wyroby artystyczne i użytkowe (fot. 15.20-27). Przyjeżdżają na nią wystawcy z Polski i z zagranicy. W tym czasie odbywają się również inne imprezy kulturalne i rozrywkowe. Wytwórcy ceramiki prowadzą darmowe warsztaty z jej malowania. Najwięcej ciekawości przyjezdnych budzi parada glinoludów (fot. 15.28-31). Jest to przemarsz mieszkańców w różnych strojach pomalowanych białą gliną ceramiczną. Odbywa się także konkurs na indywidualną i zbiorową dekorację. Biorą w nim udział dzieci i dorośli, traktując to jako wspólną zabawę.

Święto ceramiki jest znakomitą formą promocji miasta. Na te cykliczne imprezy przyjeżdżają turyści z Polski, Czech i Niemiec. Na Rynku słyszy się też często język angielski i inne języki europejskie.

Fot. 15.20. Darmowe zajęcia z dekorowania podczas święta ceramiki

Photo 15.20. Free decorating classes during the Pottery Festival

Źródło/ Source: fotografia własna/ own photo.

Fot. 15.21. Targowisko na rynku w Bolesławcu, okres przed II wojną światową

Photo 15.21. A marketplace on the market square in Bolesławiec before World War II

Źródło/ Source: fotografia własna/ own photo.

Fot. 15.22. Plakat 19. Święta Ceramiki
 Photo 15.22. Poster of the 19th Pottery Festival
 Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

Fot. 15.23. Otwarcie parady glinoludów
 Photo 15.23. Opening of the Glinolud Parade

Fot. 15.24. Stoisko na Rynku
 Photo 15.24. Stand in the Market Squar Photo

Fot. 15.25. Pokazy włoskich garncarzy z toczenia naczyń
 Photo 15.25. Demonstrations of Italian potters from turning dishes

Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

Fot. 15.26-27. Stoiska wystawców spoza Bolesławca
 Photo 15.26-27. Stands of exhibitors from outside Bolesławiec

Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

Fot. 15.28-29. Przemarsz glinoludów, stroje indywidualne
Photo 15.28-29. Glinolud march, individual costumes

Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

Fot. 15.30-31. Stroje zespołowe glinoludów
Photo 15.30-31. Glinolud group costumes

Źródło/ Source: fotografie własne/ own photos.

15.6. Podsumowanie i wnioski

Miasto Bolesławiec dobrze wykorzystuje atut związany z produkcją miejscowej ceramiki. Turyści chętnie przyjeżdżają, aby zwiedzać poszczególne manufaktury i robić zakupy w sklepach przyzakładowych. W corocznym święcie ceramiki bierze udział tysiące turystów. Równocześnie odbywa się wiele imprez kulturalnych i rozrywkowych. Kilka punktów programu obchodów przeznaczonych jest dla dzieci.

Dobrze przygotowany do zwiedzania jest obszar przy zabytkowym kamiennym moście. Atrakcyjne jest jego podświetlenie. Mankamentem jest z kolei brak miejsc parkingowych dla autobusów, szczególnie podczas świąt ceramiki.

Turystyka zbiorowa może przynosić znaczące dochody dla miasta i zwiększać zatrudnienie. Niewykorzystanym atutem jest gotycka sala ze sklepieniem cyrklowo-żebrowym. Coś, co jest niezwykle rzadkie w Polsce, zasługuje na wyróżnienie i dodatkową informację, która może wspomóc promocję miasta.

Bolesławiec – miasto z licznymi zabytkami – słynie przede wszystkim z ceramiki. Od stuleci produkuje się tam ceramikę wysokiej jakości. Miejscowe wytwórnie zaczęły ręcznie zdobić swoje wyroby i wprowadzać bardzo urozmaicone kształty. Organizowane są też wycieczki do zwiedzania wytwórni, podczas których można na miejscu zakupić wyroby.

Bibliografia

Bachmiński, J. (1970). *Bolesławiec*. Seria: Śląsk w zabytkach sztuki. Zakład Narodowy im. Ossolińskich. *Sala ślubów w Ratuszu Miejskim – miasto Bolesławiec. Zobacz wirtualną wycieczkę po: Sala ślubów w Ratuszu Miejskim – miasto Bolesławiec*. (b.d.).

Oficjalna strona internetowa Urzędu Miasta Bolesławiec. (b.d.). Pobrano z <https://miasto.xn--boleslawiec-e0b.pl/miasto/>

Bolesławiec as a Tourist Product

Abstract: Bolesławiec is a district town of medieval origin, 50 km from the border with Germany. There are no great monuments of art in it. The city has been producing high-quality ceramics for centuries. Local factories switched to hand-made decorations and unique varied shapes. They take sightseeing tours and sell their wares on the spot. In order to popularize local factories, a few-day-long Bolesławiec Ceramics Festival is organized annually, attended by numerous exhibitors and thousands of tourists. It is accompanied by glinolud parades and numerous cultural events. Thanks to this, the city attracts even more tourists. The city also used as an attraction the longest stone railway bridge in Silesia, which is easily accessible and illuminated. A big attraction is the Gothic wedding hall in the town hall, with a compass-rib vault that is extremely rare in Poland.

Keywords: Bolesławiec, ceramics factory, railway viaduct, compass-rib vault, glinolud parade, ceramics festival, the tomb of the Russian marshal Kutuzov from 1813.